ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 9ης Ιουλίου 1997 *

Στην υπόθεση C-222/95,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του γαλλικού Cour de cassation προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Société civile immobilière Parodi

και

Banque H. Albert de Bary et Cie,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 59 και 61, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. F. Mancini, πρόεδρο του δευτέρου και του έκτου τμήματος, προεδρεύοντα, J. C. Moitinho de Almeida, J. L. Murray και L. Sevón, προέδρους τμήματος, K. N. Κακούρη, C. Gulmann, D. A. O. Edward, J.-P. Puissochet, P. Jann, H. Ragnemalm (εισηγητή) και M. Wathelet, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

γενικός εισαγγελέας: M. B. Elmer
γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— η τράπεζα H. Albert de Bary et Cie, εκπροσωπούμενη από τον Louis Garaud, δικηγόρο Παρισιού,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Catherine de Salins, υποδιευθύντρια στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και τον Philippe Martinet, γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στην ίδια διεύθυνση,

— η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Jan Devadder, διευθυντή Διοικήσεως στο Υπουργείο Εξωτερικών, Εξωτερικού Εμπορίου και Συνεργασίας με τις αναπτυσσόμενες χώρες,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τη Lindsey Nicoll, του Treasury Solicitor's Department,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Δημήτριο Γκουλούση, νομικό σύμβουλο,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από τον Philippe Martinet, της Βελγικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από τον Jan Devadder, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπουμένης από την Eleanor Sharpston, barrister, και της Επιτροπής, εκπροσωπουμένης από τον Δημήτριο Γκουλούση, κατά τη συνεδρίαση της 22ας Οκτωβρίου 1996,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 10ης Δεκεμβρίου 1996,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 13ης Ιουνίου 1995 που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 26 Ιουνίου 1995, το γαλλικό Cour de cassation υπέβαλε, βάσει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 59 και 61, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ.

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της τράπεζας H. Albert de Bary et Cie, εταιρίας ολλανδικού δικαίου που εδρεύει στο Άμστερνταμ (στο εξής: τράπεζα de Bary), και της société civile immobilière Parodi, εταιρίας γαλλικού δικαίου που εδρεύει στη Megève (στο εξής: SCI Parodi), σχετικά με ένα ενυπόθηκο δάνειο ύψους 930 000 γερμανικών μάρκων (DM) το οποίο χορήγησε στην τελευταία, στις 29 Νοεμβρίου 1984, η τράπεζα de Bary.

3 Στις 13 Μαρτίου 1990, η SCI Parodi ενήγαγε την τράπεζα de Bary ζητώντας, αφενός, την ακύρωση του δανείου για τον λόγο ότι, κατά τον χρόνο χορηγήσεώς του, η εν λόγω τράπεζα δεν είχε λάβει την άδεια που απαιτεί ο νόμος 84-46, της 24ης Ιανουαρίου 1984, περί λειτουργίας και ελέγχου των πιστωτικών ιδρυμάτων (*JORF* της 25ης Ιανουαρίου 1984, σ. 390, στο εξής: νόμος του 1984), και, αφετέρου, την καταβολή του ποσού των 1 251 390 γαλλικών φράγκων (FF), το οποίο αντιπροσώπευε αποκλειστικά τα έξοδα και τους τόκους που είχε καταβάλει στην τράπεζα de Bary και όχι το χορηγηθέν κεφάλαιο.

4 Με απόφαση της 12ης Ιουνίου 1991, το tribunal de grande instance de Bonneville απέρριψε την αγωγή της SCI Parodi. Αυτή άσκησε έφεση ενώπιον του cour d'appel de Chambéry, το οποίο με απόφαση της 15ης Ιουνίου 1993 επικύρωσε

την πρωτόδικη απόφαση με το σκεπτικό, μεταξύ άλλων, ότι η τράπεζα de Bary απολαύει του δικαιώματος εγκαταστάσεως και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών εντός της Κοινότητας, τόσο βάσει της Συνθήκης ΕΟΚ όσο και βάσει της οδηγίας 73/183/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1973, περί άρσεως των περιορισμών στην ελεύθερη εγκατάσταση και στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στον τομέα των μη μισθωτών δραστηριοτήτων των τραπεζών και λοιπών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (JO L 194, σ. 1).

5 Το Cour de cassation, ενώπιον του οποίου άσκησε αναίρεση η SCI Parodi, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο ερώτημα:

«Αναφορικά με την περίοδο που προηγήθηκε της ενάρξεως ισχύος της οδηγίας 89/646/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1989, για τον συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικού ιδρύματος και την τροποποίηση της οδηγίας 77/780/ΕΟΚ, πρέπει τα άρθρα 59 και 61, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αντίκειται προς αυτά μια εθνική νομοθεσία η οποία απαιτεί άδεια λειτουργίας για την παροχή τραπεζικών υπηρεσιών όπως, μεταξύ άλλων, η χορήγηση ενυπόθηκου δανείου, όταν η εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος τράπεζα έχει λάβει, στο εν λόγω κράτος, άδεια λειτουργίας;»

6 Ο νόμος του 1984 περιέχει μεταξύ άλλων τις ακόλουθες διατάξεις:

«Άρθρο 15

Προκειμένου να μπορούν να ασκούν τις δραστηριότητές τους, τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να έχουν λάβει άδεια χορηγούμενη από την επιτροπή πιστωτικών ιδρυμάτων του άρθρου 29.

Η επιτροπή πιστωτικών ιδρυμάτων εξετάζει αν η ενδιαφερόμενη επιχείρηση έχει εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από τα άρθρα 16 και 17 του παρόντος νόμου καθώς και αν η νομική μορφή της επιχειρήσεως είναι αυτή που απαιτείται για την άσκηση των δραστηριοτήτων πιστωτικού ιδρύματος. Η εν λόγω επιτροπή λαμβάνει υπόψη το πρόγραμμα δραστηριοτήτων της ενδιαφερομένης επιχειρήσεως, τα τεχνικά και οικονομικά μέσα που αυτή προβλέπει να χρησιμοποιήσει καθώς και την ιδιότητα των καταβαλόντων το εταιρικό κεφάλαιο και, ενδεχομένως, των εγγυητών τους.

Η επιτροπή εξετάζει επίσης την ικανότητα της αιτούσας επιχειρήσεως για την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων της υπό συνθήκες συμβατές με την εύρυθμη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος και διασφαλίζουσες στους πελάτες της ικανοποιητική ασφάλεια.

Εξάλλου, η επιτροπή μπορεί να αρνηθεί την άδεια σε περίπτωση που τα μνημονευόμενα στο άρθρο 17 πρόσωπα δεν διαθέτουν την εντιμότητα και την πείρα που απαιτούνται για την άσκηση των δραστηριοτήτων τους.

(...)

Άρθρο 16

Τα πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να διαθέτουν καταβεβλημένο κεφάλαιο και κεφάλαιο προικοδοτήσεως ποσού τουλάχιστον ίσου προς αυτό που έχει οριστεί από την επιτροπή τραπεζικών ρυθμίσεων.

Κάθε πιστωτικό ίδρυμα πρέπει να είναι σε θέση να δικαιολογήσει, ανά πάσα στιγμή, ότι το ενεργητικό του όντως υπερβαίνει, κατά ποσό ίσο προς το ελάχιστο κεφάλαιο, το παθητικό που συνίσταται σε οφειλές προς τρίτους.

Τα υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων των οποίων η έδρα είναι στην αλλοδαπή πρέπει να αποδεικνύουν την ύπαρξη κεφαλαίων προικοδοτήσεως χρησιμοποιούμενου στη Γαλλία ποσού τουλάχιστον ίσου προς το ελάχιστο κεφάλαιο που απαιτείται να διαθέτουν τα πιστωτικά ιδρύματα γαλλικού δικαίου.

Άρθρο 17

Ο πραγματικός προσανατολισμός των δραστηριοτήτων των πιστωτικών ιδρυμάτων πρέπει να διασφαλίζεται από δύο τουλάχιστον πρόσωπα.

Τα πιστωτικά ιδρύματα των οποίων η έδρα βρίσκεται στην αλλοδαπή ορίζουν δύο τουλάχιστον πρόσωπα στα οποία αναθέτουν τον πραγματικό προσδιορισμό των δραστηριοτήτων του υποκαταστήματός τους στη Γαλλία.»

7 Με το προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατά τα ουσιώδη, αν το άρθρο 59 της Συνθήκης έχει την έννοια ότι εμποδίζει τα κράτη μέλη να επιβάλλουν στα πιστωτικά ιδρύματα την υποχρέωση να λαμβάνουν άδεια λειτουργίας για να έχουν τη δυνατότητα χορηγήσεως ενυποθήκων δανείων σε πρόσωπο που κατοικεί στο έδαφός τους, τη στιγμή που διαθέτουν ήδη άδεια λειτουργίας σε άλλο κράτος μέλος.

8 Πρέπει να σημειωθεί προκαταρκτικώς ότι η εκ μέρους τράπεζας εγκατεστημένης σ' ένα κράτος μέλος χορήγηση ενυποθήκου δανείου σε πρόσωπο εγκατεστημένο σε άλλο κράτος μέλος αποτελεί αναμφισβήτητα παροχή υπηρεσιών που συνδέεται με κίνηση κεφαλαίου κατά την έννοια του άρθρου 61, παράγραφος 2, της Συνθήκης. Κατά το άρθρο αυτό, «Η απελευθέρωση των τραπεζικών και ασφαλιστικών υπηρεσιών που συνδέονται με τις κινήσεις κεφαλαίων πρέπει να πραγματοποιηθεί σε αρμονία με την προοδευτική ελευθέρωση της κυκλοφορίας των κεφαλαίων.»

9 Το άρθρο 61, παράγραφος 2, της Συνθήκης επιτρέπει στα κράτη μέλη, δεδομένου ότι δεν έχει ελευθερωθεί η κίνηση κεφαλαίων, να διατηρούν μέτρα με στόχο τον περιορισμό των εν λόγω κινήσεων, τα οποία δεν μπορούν να προσβληθούν βάσει των άρθρων 59 και 60 της Συνθήκης ΕΟΚ με τον ισχυρισμό ότι συνιστούν έμμεσα εμπόδια στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

10 Επομένως, η εφαρμογή στις τραπεζικές υπηρεσίες των διατάξεων της Συνθήκης περί παροχής υπηρεσιών δεν μπορεί να αποκλειστεί παρά μόνον αν συντρέχει περιορισμός στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων που συνδέονται με τέτοιες υπηρεσίες, ο οποίος συνάδει προς το κοινοτικό δίκαιο.

11 Όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, πρέπει να σημειωθεί ότι το άρθρο 67, παράγραφος 1, τη Συνθήκης ΕΟΚ δεν συνεπάγεται, από του τέλους της μεταβατικής περιόδου, την κατάργηση των περιορισμών στις κινήσεις κεφαλαίων. Πράγματι, η κατάργηση αυτή απορρέει από τις στηριζόμενες στο άρθρο 69 της ίδιας Συνθήκης οδηγίες του Συμβουλίου (βλ. αποφάσεις της 11ης Νοεμβρίου 1981, 203/80, Casati, Συλλογή 1981, σ. 2595, σκέψεις 8 έως 13, και της 14ης Νοεμβρίου 1995, C-484/93, Svensson και Gustavsson, Συλλογή 1995, σ. I-3955, σκέψη 5).

12 Κατά τον χρόνο της χορηγήσεως του επιδίκου στην κύρια δίκη δανείου, δηλαδή στις 29 Νοεμβρίου 1984, η κρίσιμη οδηγία ήταν η πρώτη οδηγία του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 1960, περί της εφαρμογής του άρθρου 67 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 10/001, σ. 4, στο εξής: πρώτη οδηγία περί κεφαλαίων) όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τη δεύτερη οδηγία 63/21/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1962 (ΕΕ ειδ. έκδ. 10/001, σ. 16).

13 Με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της πρώτης οδηγίας περί κεφαλαίων, ελευθερώνονται οι κινήσεις κεφαλαίων που απαριθμούνται στον κατάλογο Γ του παραρτήματος Ι της οδηγίας, όπως συμπληρώθηκε με τη δεύτερη οδηγία 63/21, υπό την έννοια ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να χορηγούν τις αναγκαίες εγκρίσεις συναλλάγματος. Η παράγραφος 2 της ίδιας διατάξεως επιτρέπει πάντως στα κράτη μέλη να διατηρήσουν ή να επαναφέρουν συναλλαγματικούς περιορισμούς στις κινήσεις κεφαλαίων του καταλόγου Γ, αν η ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων αυτών είναι δυνατό να παρεμποδίσει την πραγματοποίηση των οικείων στόχων οικονομικής πολιτικής.

14 Η κατηγορία «Χορήγηση και εξόφληση δανείων και πιστώσεων μεσοπροθέσμων και μακροπροθέσμων, μη συνδεδεμένων με εμπορικές συναλλαγές ή παροχές υπηρεσιών», περιλαμβάνεται στον κατάλογο Γ του παραρτήματος Ι, όπως τροποποιήθηκε με τη δεύτερη οδηγία 63/21, οπότε εμπίπτει στο άρθρο 3 της πρώτης οδηγίας περί κεφαλαίων. Κατά το παράρτημα ΙΙ, VIII Α, η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τη χορήγηση δανείων και πιστώσεων, μεσοπροθέσμων και μακροπροθέσμων (δηλαδή διαρκείας άνω του έτους) από χρηματοδοτικούς οργανισμούς. Επομένως, η χορήγηση ενυποθήκου δανείου εμπίπτει στην καταρχήν ελευθερωμένη κατηγορία κινήσεων κεφαλαίων του άρθρου 3, παράγραφος 1, της πρώτης οδηγίας περί κεφαλαίων.

15 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Γαλλική Κυβέρνηση παρατήρησε, χωρίς να αντικρουστεί από την Επιτροπή, ότι έκανε χρήση της δυνατότητας παρεκκλίσεως που προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 2, της πρώτης οδηγίας περί κεφαλαίων και επέβαλε περιορισμούς σε ορισμένες πράξεις συναλλάγματος όπως τα δάνεια σε συνάλλαγμα που πραγματοποιούνται στο εξωτερικό. Ωστόσο, η εθνική ρύθμιση περί ελέγχου συναλλάγματος που ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης απαιτούσε άδεια για τα δάνεια αυτού του είδους που υπερέβαιναν το ισόποσο των 50 εκατομμυρίων FF. Αντιθέτως, δεν απαιτούσε άδεια για τα δάνεια χαμηλοτέρου ποσού όπως είναι το επίδικο στην κύρια δίκη.

16 Διαπιστώνεται επομένως ότι στην υπόθεση της κύριας δίκης οι κανόνες περί κινήσεως κεφαλαίων δεν ήταν ικανοί να περιορίσουν την ελευθερία συνάψεως συμβάσεων ενυποθήκων δανείων υπό τη μορφή της παροχής υπηρεσιών που θεσπίζει το άρθρο 59 της Συνθήκης.

17 Δεδομένου ότι συναλλαγές όπως τα ενυπόθηκα δάνεια που χορηγούν οι τράπεζες αποτελούν υπηρεσίες κατά την έννοια του άρθρου 59 της Συνθήκης, πρέπει να εξετασθεί αν μια ρύθμιση όπως αυτή την οποία μνημονεύει το αιτούν δικαστήριο συμβιβάζεται προς τις διατάξεις της Συνθήκης περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.

18 Κατά πάγια νομολογία, τα άρθρα 59 και 60 της Συνθήκης επιτάσσουν όχι μόνον την κατάργηση κάθε δυσμενούς διακρίσεως έναντι του εγκατεστημένου σε άλλο κράτος μέλος παρέχοντος υπηρεσίες λόγω της ιθαγένειάς του, αλλά και την κατάργηση κάθε περιορισμού, ακόμη και αν αυτός εφαρμόζεται αδιακρίτως τόσο στους ημεδαπούς παρέχοντες υπηρεσίες όσο και σ' αυτούς των άλλων κρατών μελών, οσάκις μπορεί να παρεμποδίσει, να παρενοχλήσει ή να καταστήσει λιγότερο ελκυστικές τις δραστηριότητες του παρέχοντος υπηρεσίες όταν αυτός είναι εγκατεστημένος σε άλλο κράτος μέλος, όπου νομίμως παρέχει ανάλογες υπηρεσίες (βλ. ιδίως απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1996, C-3/95, Reisebüro Broede, Συλλογή 1996, σ. I-6511, σκέψη 25).

19 Ακόμα και αν ένας εθνικός νόμος, όπως ο νόμος του 1984, δεν εισάγει διακρίσεις και εφαρμόζεται αδιακρίτως τόσο στους ημεδαπούς παρέχοντες υπηρεσίες όσο και σ' αυτούς των άλλων κρατών μελών, πρέπει να γίνει δεκτό ότι καθιστά δυσχερέστερη τη χορήγηση ενυποθήκου δανείου στη Γαλλία από πιστωτικό ίδρυμα εγκατεστημένο σε άλλο κράτος μέλος στο οποίο έχει λάβει άδεια λειτουργίας από την αρμόδια ελεγκτική αρχή του κράτους αυτού, καθόσον επιβάλλει στο ίδρυμα αυτό την υποχρέωση να λάβει νέα άδεια από την ελεγκτική αρχή του κράτους προορισμού της υπηρεσίας. Επομένως, ένας τέτοιος εθνικός νόμος περιορίζει την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

20 Ωστόσο, αν ληφθεί υπόψη η ιδιάζουσα φύση ορισμένων παροχών υπηρεσιών, οι τυχόν ειδικές υποχρεώσεις που επιβάλλονται στον παρέχοντα την υπηρεσία και υπαγορεύονται από την εφαρμογή κανόνων οι οποίοι διέπουν αυτό το είδος δραστηριότητας δεν μπορούν να θεωρηθούν ασυμβίβαστες προς τη Συνθήκη.

21 Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, ως θεμελιώδης αρχή της Συνθήκης, δεν μπορεί να περιοριστεί παρά μόνο με ρυθμίσεις που δικαιολογούνται από το γενικό συμφέρον και επιβάλλονται σε κάθε πρόσωπο ή επιχείρηση που ασκεί δραστηριότητα στο έδαφος του κράτους προορισμού της υπηρεσίας, εφόσον το συμφέρον αυτό δεν διασφαλίζεται από τους κανόνες στους οποίους υπόκειται ο παρέχων την υπηρεσία στο κράτος μέλος που έχει την εγκατάστασή του. Ειδικότερα οι εν λόγω απαιτήσεις πρέπει να είναι αντικειμενικά αναγκαίες προκειμένου να διασφαλίζεται η τήρηση των επαγγελματικών κανόνων και η προστασία του αποδέκτη των υπηρεσιών, δεν πρέπει δε να υπερβαίνουν το αναγκαίο για την επίτευξη των εν λόγω σκοπών μέτρο (βλ. ιδίως τις αποφάσεις της 17ης Δεκεμβρίου 1981, 279/80, Webb, Συλλογή 1981, σ. 3305, σκέψεις 17 και 20· της 4ης Δεκεμβρίου 1986, 205/84, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1986, σ. 3755, σκέψη 27, και της 25ης Ιουλίου 1991, C-76/90, Säger, Συλλογή 1991, σ. I-4221, σκέψη 15).

22 Συναφώς πρέπει να αναγνωριστεί ότι ο τραπεζικός τομέας αποτελεί έναν τομέα ιδιαίτερα ευαίσθητο από την άποψη της προστασίας των καταναλωτών. Αναγκαία είναι ιδίως η προστασία των καταναλωτών από τυχόν ζημίες που θα μπορούσαν να υποστούν λόγω της πραγματοποιήσεως τραπεζικών

συναλλαγών από ιδρύματα που δεν τηρούν τους όρους φερεγγυότητας ή διευθύνονται από πρόσωπα που δεν διαθέτουν τα αναγκαία επαγγελματικά και ηθικά προσόντα.

23 Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι οι ανάγκες αυτού του είδους, που προσιδιάζουν στον τραπεζικό τομέα, είχαν ήδη ωθήσει το Συμβούλιο, κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, να εκδώσει την πρώτη οδηγία 77/780/ΕΟΚ, της 12ης Δεκεμβρίου 1977, περί του συντονισμού των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την ανάληψη και την άσκηση της δραστηριότητας πιστωτικού ιδρύματος (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/002, σ. 3, στο εξής: πρώτη οδηγία τραπεζικού συντονισμού).

24 Αυτή η πρώτη οδηγία τραπεζικού συντονισμού δεν αποτελούσε, όμως, παρά ένα πρώτο στάδιο προς την αμοιβαία εκ μέρους των κρατών μελών αναγνώριση των αδειών λειτουργίας που χορηγεί καθένα απ' αυτά στα πιστωτικά ιδρύματα. Πράγματι, αυτή η αμοιβαία αναγνώριση κατέστη δυνατή με την έναρξη ισχύος της δεύτερης οδηγίας 89/646/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1989, για τον συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την ανάληψη και την άσκηση της δραστηριότητας πιστωτικού ιδρύματος και την τροποποίηση της οδηγίας 77/780 (ΕΕ L 386, σ. 1, στο εξής: δεύτερη οδηγία τραπεζικού συντονισμού).

25 Η πρώτη οδηγία τραπεζικού συντονισμού επέβαλλε στα κράτη μέλη μόνον ορισμένους ελάχιστους όρους. Πάντως, βάσει του άρθρου 3 της οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη είχαν την υποχρέωση να απαιτούν άδεια λειτουργίας από κάθε πιστωτικό ίδρυμα που επιθυμούσε να αρχίσει να ασκεί τραπεζική δραστηριότητα στο έδαφός του. Η χορήγηση της άδειας αυτής εξαρτήθηκε από ορισμένες ελάχιστες προϋποθέσεις (άρθρο 3, παράγραφος 1), υπό την επιφύλαξη των λοιπών γενικών όρων που προέβλεπαν οι εθνικές διατάξεις (άρθρο 3, παράγραφος 2).

26 Πρέπει επομένως να αναγνωρισθεί ότι, κατά το κοινοτικό δίκαιο όπως είχε κατά τον χρόνο των περιστατικών της κύριας δίκης, υπήρχαν στον τραπεζικό τομέα επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος δυνάμενοι να δικαιολογήσουν την εκ μέρους του κράτους μέλους προορισμού της υπηρεσίας επιβολή όρων για την ανάληψη της δραστηριότητας πιστωτικού ιδρύματος και τον έλεγχο των ιδρυμάτων αυτών, οι οποίοι υπερέβαιναν τους ελάχιστους όρους που απαιτούσε η πρώτη οδηγία τραπεζικού συντονισμού και οι οποίοι είχαν ήδη εφαρμοστεί στο κράτος μέλος καταγωγής.

27 Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξετάσει, αφενός, αν η γαλλική ρύθμιση προβλέπει τέτοιους προσθέτους όρους πέραν αυτών που προβλέπει η πρώτη οδηγία τραπεζικού συντονισμού και, αφετέρου, αν οι όροι αυτοί συνάδουν προς τα κριτήρια που έχει διαμορφώσει η παρατιθέμενη στη σκέψη 21 της παρούσας αποφάσεως νομολογία.

28 Πράγματι, όπως ορθά παρατήρησε ο γενικός εισαγγελέας στην παράγραφο 24 των προτάσεών του, το Δικαστήριο δεν διαθέτει στοιχεία ούτε για τον συγκεκριμένο σκοπό που εξυπηρετεί η άδεια λειτουργίας την οποία απαιτεί η εθνική ρύθμιση ούτε για την πρακτική που ακολουθούν οι αρμόδιες αρχές έναντι των εγκατεστημένων σε άλλα κράτη μέλη τραπεζών. Πάντως, οι εθνικές διατάξεις που διέπουν την υπόθεση της κύριας δίκης δεν φαίνεται να σκοπούν ειδικά στην προστασία των δανειοληπτών, αλλά μάλλον στην εφαρμογή ορισμένων αρχών προνοητικότητας, προκειμένου να εξασφαλιστεί η φερεγγυότητα των τραπεζών έναντι των αποταμιευτών.

29 Εξάλλου, πρέπει να γίνει διάκριση αναλόγως της φύσεως της οικείας τραπεζικής δραστηριότητας και του κινδύνου που διατρέχει ο αποδέκτης της υπηρεσίας. Συγκεκριμένα, η σύναψη συμβάσεως ενυποθήκου δανείου ενέχει για τον καταναλωτή κινδύνους διαφορετικούς αυτών που ενέχει η κατάθεση χρημάτων σε πιστωτικό ίδρυμα. Όμως, η ανάγκη της προστασίας του δανειολήπτη ποικίλλει αναλόγως της φύσεως των ενυποθήκων δανείων και, πάντως, σε ορισμένες περιπτώσεις, ακριβώς λόγω των χαρακτηριστικών του χορηγουμένου δανείου και της ιδιότητας του δανειολήπτη, δεν υπάρχει καμιά ανάγκη να προστατευθεί ο τελευταίος διά της εφαρμογής επιτακτικών κανόνων του οικείου εθνικού δικαίου (βλ. απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας, προπαρατεθείσα, σκέψη 49).

30 Τέλος η τράπεζα de Bary και η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι, παράλληλα με την προϋπόθεση της άδειας λειτουργίας που επιβάλλει η γαλλική ρύθμιση, υπήρχε και η προϋπόθεση της εγκαταστάσεως και καθίσταται έτσι αδύνατη η άσκηση τραπεζικής δραστηριότητας στη Γαλλία διά της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Τον ισχυρισμό αυτό αντικρούει η Γαλλική Κυβέρνηση.

31 Υπό την επιφύλαξη της εξετάσεως του ζητήματος αυτού από το εθνικό δικαστήριο, πρέπει να σημειωθεί ότι, όπως έχει ήδη κρίνει το Δικαστήριο, αν η υποχρέωση λήψεως άδειας συνιστά περιορισμό στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, η υποχρέωση μόνιμης εγκατάστασης αποτελεί στην πραγματικότητα, αυτή καθαυτή, άρνηση της εν λόγω ελευθερίας. Η υποχρέωση αυτή έχει ως συνέπεια να αφαιρεί κάθε πρακτική αποτελεσματικότητα από το άρθρο 59 της Συνθήκης, το οποίο αποσκοπεί ακριβώς στην κατάργηση των περιορισμών της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών εκ μέρους προσώπων που δεν είναι εγκατεστημένα στο κράτος όπου πρέπει να παρασχεθεί η υπηρεσία. Για να γίνει αποδεκτή μια τέτοια υποχρέωση, πρέπει να αποδεικνύεται ότι αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη του επιδιωκομένου στόχου (βλ. απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας, προπαρατεθείσα, σκέψη 52, και απόφαση της 6ης Ιουνίου 1996, C-101/94, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1996, σ. I-2691, σκέψη 31).

32 Επομένως στο προδικαστικό ερώτημα αρμόζει η απάντηση ότι, για τον χρόνο που προηγήθηκε της ενάρξεως ισχύος της δεύτερης οδηγίας τραπεζικού συντονισμού, το άρθρο 59 της Συνθήκης έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει σε κράτος μέλος να επιβάλει σε πιστωτικό ίδρυμα, που διαθέτει ήδη άδεια λειτουργίας σε άλλο κράτος μέλος, την υποχρέωση να λάβει άδεια για να μπορέσει να χορηγήσει ενυπόθηκο δάνειο σε πρόσωπο το οποίο κατοικεί στο έδαφός του, εκτός αν αυτή η άδεια λειτουργίας

— επιβάλλεται σε κάθε πρόσωπο ή εταιρία που ασκεί τέτοια δραστηριότητα στο έδαφος του κράτους μέλους προορισμού της υπηρεσίας,

— υπαγορεύεται από λόγους γενικού συμφέροντος όπως είναι η προστασία των καταναλωτών και

— είναι αντικειμενικώς αναγκαία για τη διασφάλιση της τηρήσεως των κανόνων που εφαρμόζονται στον οικείο τομέα καθώς και για την προστασία των συμφερόντων που οι κανόνες αυτοί σκοπούν να διασφαλίσουν και εφόσον το ίδιο αποτέλεσμα δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί με λιγότερο δεσμευτικούς κανόνες.

Επί των δικαστικών εξόδων

33 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γαλλική, η Βελγική Κυβέρνηση, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με απόφαση της 13ης Ιουνίου 1995 το γαλλικό Cour de cassation, αποφαίνεται:

Για τον χρόνο που προηγήθηκε της ενάρξεως ισχύος της δεύτερης οδηγίας 89/646/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1989, για τον συντονισμό

των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικού ιδρύματος και την τροποποίηση της οδηγίας 77/780/ΕΟΚ, το άρθρο 59 της Συνθήκης ΕΟΚ έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει σε κράτος μέλος να επιβάλει σε πιστωτικό ίδρυμα, που διαθέτει ήδη άδεια λειτουργίας σε άλλο κράτος μέλος, την υποχρέωση να λάβει άδεια για να μπορέσει να χορηγήσει ενυπόθηκο δάνειο σε πρόσωπο το οποίο κατοικεί στο έδαφός του, εκτός αν αυτή η άδεια λειτουργίας

— επιβάλλεται σε κάθε πρόσωπο ή εταιρία που ασκεί τέτοια δραστηριότητα στο έδαφος του κράτους μέλους προορισμού της υπηρεσίας,

— υπαγορεύεται από λόγους γενικού συμφέροντος όπως είναι η προστασία των καταναλωτών και

— είναι αντικειμενικώς αναγκαία για τη διασφάλιση της τηρήσεως των κανόνων που εφαρμόζονται στον οικείο τομέα καθώς και για την προστασία των συμφερόντων που οι κανόνες αυτοί σκοπούν να διασφαλίσουν και εφόσον το ίδιο αποτέλεσμα δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί με λιγότερο δεσμευτικούς κανόνες.

Mancini Moitinho de Almeida Murray

Sevón Κακούρης Gulmann

Edward Puissochet Jann

Ragnemalm Wathelet

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 9 Ιουλίου 1997.

Ο Γραμματέας Ο Πρόεδρος

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias